

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great
Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

**SA EXAM
PAPERS**

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

NOFEMERE 2009

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 70

NAKO: 2 diiri

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 13.

KAROLO YA A: PADI***Kgati ya moditi – OK Matsepe: 2008*****POTŠIŠO 1**

Tikologo e ka arolwa ka dikarolo tše pedi e lego nako le lefelo.

Ka nako go šupša nako yeo ditiragalo di diregago go yona. E ka ba mesong, mantšiboa, ngwagola, bj.bj.

Nako e ka ba ya leago. Se se laetša nako ya sebjalebja goba ya sekgale. Se se bonagala ka ditiragalo.

Bohlokwa bja nako ke go ela mabaka, go laetša gore ditiragalo di ka tšea nako e kaakang go direga.

Ka lefelo la puku go šupša mo ditiragalo di diregago gona, go swana le kgorong, motseng, tseleng bj.bj. Go na le lefelo la leago, leo le šupago sebjalebja goba sekgale.

Mohola wa lefelo ka pukung ke go bona mafelo a tlhago ao ditiragalo di diregago gona. A mangwe mafelo ke a go akanywa.

Tirišo ya tikologo ka pukung ye:

Tikologo ya padi ye ke ya sekgale, ya setšo.

Balekwa ba ka tšweletša dintlha tše latelago:

Ditlwaelo tša setšo

- Go bolelwa ka go boolwa le go lahla tša diswiswi ka morago ga lehu la Kgoši Ntweleng.
- Go ntšhwa dikoma - Kgoši Khomodi o rometše lentšu ga Kgoši Ntshwarele gore o ntšha koma.
- Ditaba di rerwa kgorong - Morwa wa Kgoši Ntweleng o ile lekgotleng go ba begela gore o ya go nyala Mmagosetšhaba ga Kgoši Dianthona.
- Magoši a a nyalelana - Go a tsebega gore Kgoši Ntweleng o nyala Mmagosetšhaba ga Kgoši Dianthona.
- Mosadi o sa tšeelwa fase - Ba bangwe ba maloko a setšhaba ga se ba ka ba thabela go bewa setulong ga Mmatshapho, mohlala: Sefatamollo

Ditumelo tša setšo

- Kgoši ge e bewa setulong go ntšhwa koma - Ge Mmatshapho a bewa setulong go ntšhitšwe ya basetsana.
- Badimo ba a hlompšha - Bona ba bonwa bjalo ka molomo wa batho go Modimo. Go na le tumelo ya gore ge dilo tša motho di sa sepele gabotse, ke sešupo sa go befelwa ga badimo. Mohlala: Go ba lehwepe/leswafe/lešobe ga Nkgotlelele ke sešupo sa gore badimo ba sola gore Mmagosetšhaba ga Kgoši Ntweleng o nyalwa ga Kgoši Dianthona.

Lentšu la Kgoši le agelwa lešaka

- Maloko ka moka a setšhaba a latela ditaelo ntle le go botšiša - Re bona mašole a Kgoši Khumodi a obamela taelo ya Kgoši ya go bolaya dingaka morago ga gore di šitwe go bonela pele ka morago ga gore pheko ya koma e timele.
- Dingaka di kgatha tema ye bohlokwa maphelong a batho - Mo batho ba gakanegago gona go bitšwa ngaka. Ngaka Tšhipu o beditšwe mola ngwana wa Ntlogele a meditšwe ke hlware.

Dintlha tše dingwe tše bohlokwa di ka lebana le:

- Meaparo
- Dinamelwa
- Bohlokwa bja leruo
- Bohlokwa bja temo
- Dijo
- Didirišwa tša sekgale

Tše ke tlhahlo fela. Dintlha tše dingwe tša maleba di tla amogelwa.

Diteng = 25

Polelo = 5

Sebopego (thulaganyo)= 5

[35]

GOBA

POTŠIŠO 2

SETSOPOLWA SA A

- 2.1 Wa kgakanego. Kgoši Khomodi o be a gakanegile gomme a nyaka thušo setšhabeng. (2)
- 2.2 Taba ya go fa Mmatshapho le setšhaba sa gagwe pheko ya koma ka ge ya bona e timetše. (2)
- 2.3
 - 2.3.1 ba homotše.
 - 2.3.2 ba inametše fase. (4)
- 2.4 Ba tšweletša ditaba ka bobona, ditaba di kwagala gabotse ge di etla ka beng ba tšona go feta ge ba bolelelwa ke yo mongwe (poledišano le dimelo). (2)
- 2.5 Go timela ga khudu ya marega (pheko ya koma). (2)
- 2.6 Baithuti ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
Ke a dumela.
Ga ba bolele phatlalatša gore ga ba dumele. Go homola ke sešupo sa gore ga ba kwane le tše a di bolelago.
Ke a gana.
Molaetša wa go se kwane le yena ga se wa khuta, o tloga a kwešiša gore ga ba kwane le yena. (3)
- 2.7 Ke kgopolo.
Ka gore ga se melato ka moka yeo banna ba kgonago go e ahlola ka tshwanelo. (3)

SETSOPOLWA SA B

- 2.8 Ke Lehwepe/ leswafe/ lešobe.
O duma ge batho ba ka mo amogela, ba mo kgotlelela ka tsela yeo a lego ka yona. Yena go bonala a ikamogela. Ke segole. (3)
- 2.9 Ke tikologo ya leago. Mo tikologong ye motho wa Lehwepe/ leswafe/ lešobe ga se a tlwaelega. Lehwepe/ leswafe/ lešobe le bonwa bjalo ka segole, ga le amogelege.
Go belegwa ga mošemane yo go bonwa bjalo ka kotlo ya badimo ka ge setšhaba se se sa ya go nyala ga Kgoši Dianthona. (4)
- 2.10 - Go hlompšha bjalo ka motho
- Tokelo ya go phela bjalo ka mang le mang. (2)
- 2.11 - Poledišano magareng ga baanegwa
Mohlala: Gare ga Sefatamollo le Mahlatsemang.
- Tšhomišo ye botse ya diema.
- Mohlala: Tlou ga e robje ke dinaka tša yona
Kgomo ga e latswe namane ye e sego ya yona. (4)
- Maina a batho a nyalelana le ditiro tša bona.
- Mohlala: Mmatshupo le Mahlatsemang.
- 2.12 Di diragala kgorong ya Mmatshupo (1)
- 2.13 Ee,
Ka ge e le kgorong moo ditaba di išwago gona le melato e ahlolwago gona. (3)
[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35**KAROLO YA B: PAPADI*****Di šitile Phaahla – SN Tseke: 2008*****POTŠIŠO 3**

Balekwa ba ka tšweletša dintlha tše di latelago:

Thulaganyo ke tatelano ya ditiragalo, tabakgolo re lebelela se se di hloago. Thulaganyo e na le magato a a latelago:

Kalotaba

- Ke matseno mo go tšwelelago moanegwathwaadi, bothata le tikologo.
- Ka mo papading ye, kgobokano ya Tlhakolane le baithuti ka Lewelamagodi e tšweletša Tlhakolane bjalo ka moanegwathwadi. Bothata bo tšweletšwa ke dingongorego tše ba bolelago ka tšona mabapi le barutiši ba bona, boNamele.

Phekgogo:

- Bothata bo rotoša hlogo.
- Phekgogo e tšwelela ge go balwa lengwalo le le tšweletšago dingongorego tša baithuti.
- Hlogo ya sekolo le mothušahlogo ba boledišana ka dingongorego tša baithuti.

Tokelo ya ngwalollo e ileditšwe

Phetla

- Dingongorego tše di tsebišwa kopanong ya maloko ka moka a sekolokomiti le batswadi.

Thulano.

- Bothata bo tšwela nyanyeng.
- Namele o fapana le Lehlanye e le ge Lehlanye a mmotša gore o lahletša bana ba bona.
- Tlhakolane o thoma go bololla diphiri tša Namele. Mohlala: O bolela gore o imišitše basetsana ba bararo ebile o na le bohlatse tabeng yeo.
- Tlhakolane o fapana le maloko a lekgotla la bona ka taba ya gore ke mang a išago lengwalo go hlogo ya sekolo.

Sehloa / Magomo a kgakgano.

- Mo ke mo ditaba di fihlilego sehloweng, ngangegong, ge e le lenti re ka re le ka kgaoga nako ye nngwe le ye nngwe.
- Ka mo papading ye ditaba di fihlile sehloweng ge Tlhakolane a elwa le Morutiši Namele.

Tharollo

- Mo ke tlemollo ya lehuto, ditaba di ka boela sekeng goba tša tšea tsela ye mpsha.
- Namele o hwetša lengwalo la gore a ye go šoma sekolong sa Kelahlile.

(Tše ke tlhahlo fela, dintlha tša maleba di tla amogelwa.)

[35]

Diteng = 25

Polelo = 5

Sebopego (thulaganyo)= 5

GOBA

POTŠIŠO 4

SETSOPOLWA SA A

4. 1 Go tenega / Go itshola /Go nyama.
O nyamišwa le go tenwa ke maitshwaro a Tlhakolane ebile o itshola gore o nyaletše eng mmagwe. (Moithuti a fiwe meputso ka moka le ge a se a fahlela) (3)
4. 2
 - Tlhakolane o a utswa
 - O rekiša dihuswane tša Lehlanye ka leina la Lehlanye.
 - Ga a sa dula le batswadi ba bolela bjalo ka pele.
 (Tše pedi) (2)
4. 3 Tlhakolane o tšere dibeke tše pedi a se gona sekolong a ile lekgotleng la Nanarisi. O be a se a rongwa ke sekolo, Lehlanye o be a re kgane o ile ka tumelelo ya sekolo. (2)
4. 4 Wa go se tsebalege.
Lehlanye o kwagala a tshwenyegile kudu ka maitshwaro a gagwe. (3)

- 4.5 Kgorong,
Ke batho ba kgale bao ba bego ba dula kgorong, mehleng yeno dikgoro ga di
sa šomišwa kudu. (3)
- 4.6 Go lwa le Morutiši Namele. (2)
- 4.7 Ke mantšu ao a swanetšego go balwa e sego go bapalwa. (2)

SETSOPOLWA SA B

- 4.8 4.8.1 *motšita* – lesogana la go hlalefa/ la go ba le kwešišo.
4.8.2 e re tabogi – a phakiše/ kitima
4.8.3 re rarile – hlalefeditše/ jabeditše. (3)
- 4.9 Ke kgopolo
Tlhakolane o bolela Namele ka moo yena a mo tsebago, goba a mmonago a
le bjalo, batho ba bangwe ba ka no se mmone bjalo. (3)
- 4.10 Mošutša le Mokhuša ba gegea Tlhakolane ka gore ba kgahlwa ke ka moo
baithuti ba ba hlahlago le go ba eletša ka gona mola go se bjalo.
Gape ba re ba leboga tšhomišano ye botse gare ga baithuti le ramatlotlo mola
tšhomišano ye e se ya amogelega. (4)
- 4.11 Namele a itshware bjalo ka motho yo mogolo. (2)
- 4.12 Namele o ile a befelwa a ba a swarana le Tlhakolane ka diatla. (2)
- 4.13 Ke maikutlo a go tshwenyega, ba selekwa ke go tsenatsena merero ya taolo
ya sekolo ke Tlhakolane. (2)
- 4.14 Ba rata fela ge Tlhakolane a ka ba široga goba go ba katoga/Ba rata go
foraforetša Namele gore a ba bolele gabotse. (2)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35**

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA***Tša lefase ga di fele – MV Shai: 2004.*****POTŠIŠO 5**

Balekwa ba ka tšweletša dintlha tše di latelago:

(a) Matseno

Matseno a kanegelokopana e swanetše go ba a makopana, a maatlakgogedi. Matsenong a kanegelokopana go swanetše go tšwelela tše di latelago:

- Moanegwathwadi.
- Bothata
- Tikologo.

Ka mo kanegelokopaneng ye, matseno a mongwadi ke a maleba, o tšweleditše Palesa bjalo ka moanegwathwadi mathomong a kanegelokopana. Tikologo ya yona ke ya sebjalebja mola bothata e le mantšu ao a bolelwago ke Thabo, monna wa Palesa.

(b) Baanegwa.

Baanegwa ba kanegelokopana ga se ba swanela go ba ba bantši. Ka ge e le kanegelo ye kopana ya go ba le ditiragalo tše kopana, baanegwa ba bantši ba ka hlakahlakanya babadi.

Mongwadi wa kanegelokopana ye o atlegile ka gore baanegwa ga se ba bantši.

(c) Mmele.

Mmele wa kanegelokopana o swanetše go bopša ke kgopolo e tee. Mongwadi o swanetše go kgetha tiragalo e tee ye e diregilego lefelong le tee gomme a re anegele yona.

Mongwadi wa kanegelokopana ye o kgonne go tšweletša ntlha ye.

O re botša ka phapano ya Palesa le Thabo.

(d) Molaetša/ thuto/ morero.

Kanegelokopana e swanetše go ba le morero wa go ruta/phafoša/thuša batho.

Ntlha ye mongwadi o e hlokometše ka ge kanegelokopana ye e kgala maitshwaro a go se amogelege a banna ka go laetša gore gantši motho ge a dira dilo a khutile, tšatši le lengwe di tlo tsebega.

(e) Mafetšo.

Mafelelo a kanegelokopana e swanetše go ba a makopana.

Mongwadi o atlegile ntlheng ye ka gore o tlogetše mmadi ka dipotšišo.

Mohlala:

Mmadi a ka rata go tseba gore Palesa o phedišane bjang le Thabo ka morago ga ge sephiri se se utolotšwe.

Mmadi a ka rata go tseba gore Thabo o ile a kgaogana le Sewela.

(Tše ke tlhahlo fela, dintlha tša maleba di tla amogelwa)

Diteng = 25.

Tlhamego = 5

Polelo = 5.

[35]

POTŠIŠO 6**SETSOPOLWA SA A**

- 6.1 Lontšheng (2)
- 6.2
- Mo go nwewago madila.
 - Mo banna ba kopanago le basadi bao e sego ba bona. (4)
- 6.3 Ee,
- go bapalwa mmino wa matšatši a.
 - Bjala go nwewa bja Sekgowa.
 - Basadi ba apara marokgo.
 - “Keep change dear, my chocolate”
(Lebaka le tee) (2)
- 6.4
- O rata bjala.
 - Ga a tšhabe banna.
 - Ga se motho wa go dula gae bjalo ka mosadi.
 - O hlalefetše thoko.
 - O rata tšhelete.
 - Ga a na dihlong.
(Tše nne) (4)
- 6.5 Balekwa ba tla ntšha maikutlo a go fapana.
Mohlala:
- Ga ke ba rate ka gobane ditiro tša bona di leša bana ba bona le meloko ya bona dihlong.
 - Ga ke na bothata le bona ka gore ba dira tše ba di ratago.
(Dikarabo tša maleba di tla amogelwa) (2)
- 6.6 Baithuti ba tla fa dikgopolo tša go fapana.
Mohlala:
- Mahlajana a Ausi Mary
 - Maano a Ausi Mary a go iphediša. (2)
(E tee fela)
- 6.7 *Ausi Mary o feleleditše a tšhabetše Moraka , a hlokofala.* (2)

SETSOPOLWA SA B

- 6.8 ... bolaile hlogo ye ntsho
... a mo hlakotše ruri.
(Se tee fela) (2)
- 6.9 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ee, bontši bo phela ka boradia le gona ba rata madila le banna.
Aowa, basadi ba bangwe ba itshwara gabotse. (2)

- 6.10 Motho ga se a swanela go anega ditaba ka moka go felelela. (2)
- 6.11 Balekwa ba tla tšweletša dikgopolo tša go fapana.
Go itira yo bohlale, go jabetša banna, Moraka o mo swarwe ka pelo. (2)
- 6.12 Wa manyami ka ge Tholo a lahlegetšwe ke mosadi le dithoto. (2)
- 6.13 Nnete
Maaka
Nnete (3)
- 6.14 Go bolawa ga *Ausi* Mary (2)
- 6.15 Ee, babadi ba ka rata go tseba gore ba ga Moraka ba tla ya polokong ya gagwe naa le gore dithoto tše a di utšwitšego di kae. (2)
[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: THETO

Direto tša sesotho sa leboa – DM Kgobe: 2008

POTŠIŠO 7

- 7.1 Ke a dumela. (½)
Moreti o lla ka lebaka la mosadi wa gagwe yo a ratago ditshwaro tša gagwe fela, a hloka le go laetša tebogo matsapeng ka moka ao moreti a a tšeago go mo direla tšohle. (2)
- 7.2 O tla šala o...
Mošomo wa yona ke go tlemaganya dikgopolo / Go tliša mošito le mošitollo/
Go gatelela tlaišego yeo a tlogo šala le yona. (3)
- 7.3 Di fapana ka sebopego.
Tematheto ya mathomo e na le methalotheto e šupa mola ya bobedi e na le methalotheto e lesomesenyane.(Phapano go ya ka diteng e amogelwe) (3)
- 7.4 7.4.1 Ga a sa na tšhelete.
7.4.2 Mosadi ga a sa mo kwa bose/ Ke thomile go go nkgela. (4)
- 7.5 7.5.1 Tshwantšhanyo.
7.5.2 Go swantšha dilo tše pedi (naka le roto di swantšhwa le moretwa) – ka go realo go godišwa tlhalošo ya dikgopolo tše. (3)
- 7.6 Morumokwanokgaotši
Go gatelela ka moo mosadi yo go bolelwago ka yena a lego ka gona. (2)
[17½]

POTŠIŠO 8

- 8.1 Baithuti ba tla tšweletša dikgopolo tša go fapana.
Mohlala:
- Ee, ke dumela/ kgolwa go setšo.
 - Aowa , ga ke dumele setšo .
- (3)
- 8.2 Baithuti ba tla fa dikarabo tša go fapana .
Mohlala: Diila / Bophelo bja lehono.
Ka lebaka la gore molaetša wa sereto o theilwe godimo ga hlogo / thaetlele.
- (2)
- 8.3 Maikutlo a go sola.
- (2)
- 8.4 Ba
Ba e kopanya dikgopolo tša go amana le bona mo go mothalotheo wa 12.
- (2½)
- 8.5 A ba a tsoga / a nyaka monna
- (2)
- 8.6 Go gatelelwa go kgaoganywa ga dikarolometara ka diripa tše pedi goba go feta
- (2)
- 8.7 8.7.1 Fentšwe
8.7.2 Patlilwe
8.7.3 Ntshwe
8.7.4 Ntshweditše
- (4)
[17½]

POTŠIŠO 9

- 9.1 Go ganwa ga se mafelelo a bophelo.
Motho ke go ithuta go amogela tše a ka se di fetolego.
(Dikarabo tša maleba di tla amogelwa)
- (2)
- 9.2 Ke kgopolo.
Ga se dilo ka moka tšeo o ka rego o paletšwe ke go di humana ya ba gore di be di tlogo fa mathata.
- (½)
(2)
- 9.3 Sešepi le malele – di kaya mathata.
- (2)
- 9.4 Moreti o rile go ganwa, a leka gape ka tshepo ya gore mohlomongwe o tla lokelwa.
- (2)
- 9.5 Ga se sonete ka gobane ga se se rulaganywe ka tsela ya sonete/ methalotheo e feta lesomenne.
- (2)
- 9.6 9.6.1 kgotlelelo.
9.6.2 Go thabelwa le go lebogwa.
- (2)
- 9.7 Baithuti ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana
Mohlala:
Ee, ge motho a go ganne leboga, le se be manaba.
Aowa, motho ge a go gana go ra gore ga a go rate.
- (3)
- 9.8 Kgokanyi e tšweletšwa ke lentšu le 'makgona' mafelelong a mothalotheo wa bone le mathomong a mothalotheo wa bohloano temathetong ya mathomo.
- (2)

[17½]**POTŠIŠO 10**

- 10.1 10.1.1 Sehlare – seretwa/ bobotse bja motho/moretwa o swantšhwa le sehlare. (O bohlokwa) (2)
 10.1.2 Mahlo – batho bao ba lebeletšego (2)
 10.1.3 Foufala – go se sa lebelelega/ phadima/ botse bo sa fele. (2)
- 10.2 O dula o editše bjalo ka letšatši (½)
 O dula a thabile. (2)
- 10.3 Poeletšothomi
 "o" / "Nkabe o"
 Morumokwano
 "o" (2)
- 10.4 Balekwa ba tla tšweletša maikutlo a go fapana.
 Mohlala:
 Lethabo/bobotse/ Kgahlego. (2)
- 10.5 Moreti o kgotsofalela go dula le mosadi wa gagwe.
 Mosadi yo ke yo mobotse gomme moreti o duma gore nke a phele a le ka wona mokgwa woo a se ke a tšofala. (2)
- 10.6 10.6.1 , e lebane le go khutša.
 10.6.2 ! e gatelela kgopolo ya gore Botse ke sethakga
 10.6.3 . e laetša mafelelo a kgopolo. (3)

[17½]**PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35****PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70**

RUBRIKI YA GO SWAYA POTŠIŠO TŠE TELELE**Hlokomela phapano meputsong ye e abelwago diteng, tlhamego le polelo**

DIKHOUTO LE KABO YA MEPUTSO.		Diteng [25] Tlhathollo ya sererwa. Botebo bja ngangišano, phahlelo le kwešišo ya mošomo wo o lebeletšwego.	Kabo ya meputso	Sebopego le polelo (10) Sebopego, kelelo ya dikgopolo le tlhagišo. Polelo, segalo le setaele tše di dirišitšwego taodišong.
Khouto 7 80 – 100%	Bokgoni bjo bo botse go fetiša. 20 – 25 meputso	- Tlhathollo ye e tebilego ya sererwa, dintlha ka moka tša sererwa di šomišitšwe ka botlalo. - Karabo e botse go fetiša (90+: karabo e botse go fetiša). - Dikahlaahlo tša go fapana di hlatselwa go tšwa sengwalweng. - Kwešišo e botse go fetiša ya mohutangwalo le sengwalo	Bokgoni bjo bo botse go fetiša 8 – 10 meputso	- Sebopego sa go logagana. - Matseno le thumo tše di nepagetšego. - Dikahlaahlo tše di hlamegilego tša go godišwa ka tsela ye e hlakilego. - Polelo, segalo le setaele tše di kwagalago tša go kgahliša gape tše di nepagetšego
Khouto 6 70 – 79%	Bokgoni bjo bo botse kudukudu. 17½ – 19½ meputso	- Tlhathollo ya sererwa ke ya bokgoni bjo bo botse kudukudu. Dintlha ka moka tša sererwa di šomišitšwe ka tshwanelo. - Karabo e na le dintlha ka moka.. - Dikahlaahlo tša go kwagala di filwe, di thekgwa gabotse go tšwa sengwalong. - Kwešišo e botse kudu ya mohutangwalo le sengwalo.	Bokgoni bjo bo botse kudukudu 7 – 7½ meputso	- Taodišo ya go hlamega gabotse. - Matseno le thumo tše di lokilego. - Dikaahlaahlo le tsela ya go ahlaahla ye go lego bonolo go e latela.. - Polelo, segalo le setaele tše di nepagetšego tša go go swanela morero. - Tlhagišo ye maleba.
Khouto 5 60 – 69%	Bokgoni bjo bo botse kudu. 15 – 17 meputso	- O laetša kwešišo ebile o hlathollotše sererwa gabotse kudu. - Karabo e na le dintlha tša go lekanela. - Dikahlaahlo tša go kwagala di filwe, fela ga se tša fahlelelwa ka moka ka mo go swanetšego. - Go na le bohlatse bja kwešišo ya mohutangwalo le sengwalo.	Bokgoni bjo bo botse kudu 6 – 6 ½ meputso	- Sebopego sa go hlaka le kelelo e botse. - Matseno, thumo le tše dingwe tša ditemana di beakantšwe ka go logagana. - Kelelo ya dikahlaahlo e ka latelelega. - Ka bontši polelo, segalo le setaele ke tše di nepagetšego.

DIKHOUTO LE KABO YA MEPUTSO.		Diteng [25] Tlhathollo ya sererwa. Botebo bja ngangišano, phahlelo le kwešišo ya mošomo wo o lebeletšwego.	Kabo ya meputso	Sebopego le polelo (10) Sebopego, kelelo ya dikgopolo le tlhagišo. Polelo, segalo le setaele tše di dirišitšwego taodišong.
Khouto 4 50 – 59%	Bokgoni bja go kgotsofatša. 12½ – 14½ meputso	- Tlhathollo ya sererwa ke ya magareng fela dintlha ga se tša šomišwa ka moka ka botlalo. - Dintlha tše dingwe tše di botse di thekga sererwa. - Dikahlaahlo tše dingwe di a hlatselwa le ge bohlatse bo sa kgotsofatše. - Kwešišo ya motheo ya mohutangwalo le sengwalo.	Bokgoni bja go kgotsofatša 5 – 5½ meputso	- Ponagalo e nyenyane ya sebopego. - Taodišo e hloka sebopego sa maleba sa go elela dikgopolo le go logagana. - Diphošwana tše mmalwa tša polelo, ka bontši segalo le setaele ke tša maleba. Tlhamo ya ditemana e nepagetše
Khouto 3 40 – 49%	Bokgoni bja go lekanela. 10 – 12 meputso	- Ke tša mehleng kudu, teko ya go se kgotsofatše ya go leka go araba dipotšišo. - Botebo bjo bo nnyane bja kwešišo phetolong ya sererwa. - Dikahlaahlo ga di kgotsofatše ebile di fahlelwa gannyane go tšwa sengwalong. - Baithuti ga se ba kwešiša mohutangwalo le sengwalo ka botlalo.	Bokgoni bja go lekanela 4 – 4½ meputso	- Sebopego sa laetša boipeakanyetšo bja go fošagala. - Dikaahlaahlo tša go se kwešišagale. - Ponagalo ya diphošo mo polelong. Segalo le setaele ga se di nepagale go ya le morero wa go ngwalela dithuto. - Tlhamo ya ditemana e fošagetše.
Khouto 2 30 – 39%	Bokgoni bja go išega. 7½ – 9½ meputso	- Kwešišo ya go fokola ya sererwa. - Dikarabo di a ipošeletša , nako ye nngwe di tšwele tseleng. - Dikahlaahlo ga se tša go tsenelela, tlhathollo e fošagetše / Dikahlaahlo ga di thekgwe go tšwa sengwalong. - Kwešišo ya go fokola ya mohutangwalo le sengwalo.	Bokgoni bja go išega. meputso 3 – 3½	- Tšweletšo ya bošaedi le tlhokego ya peakanyo ya sebopego e palediša kelelo ya dikahlaahlo. - Diphošo tša polelo le setaele se se fošagetšego di sira mošomo wo go ba wo o sa atlelego. Segalo le setaele ga se tša lebana le morero wa dingwalwa tša thuto. - Tlhamo ya ditemana e fošagetše.
Khouto 1 0 – 29%	Bokgoni bja go hlaelela. 0 – 7 meputso	- Go gongwe dikarabo di nyalelana le sererwa fela go boima go latela dikahlaahlo goba di tšwele tseleng ka bontši. - Teko ya go fokola ya go araba dipotšišo. Dintlha tše nnyane tša maleba ga se tša fahlelwa go tšwa go sengwalo. - Kwešišo ya go fokola ya mohutangwalo le sengwalo.	Bokgoni bja go hlaelela 0 – 2½ meputso	- Go boima go lemoga hlogo ye go rerwago ka yona. - Ga go taetšo ya sebopego ye e beakantšwego goba sa go kwešišega. - Polelo e fošagetše, setaele le segalo ga se tša maleba. - Ga go ditemana tše di logaganego.